

TURGUT UYAR'IN ŞİİRLERİNDE “BEN” VE ÖTEKİ”NİN YALNIZLIK İTKİSİ

Veysel ŞAHİN¹

ÖZET

Yalnızlık kişinin çevresine, duygularına ve kendine karşı yaşadığı bir olgudur. Bu olgunun insan hayatında ve benliğinde ortaya çıkış nedeni; düşük benlik saygısı, düşük sosyal beceriler, bağlanma ve bağlanamama durumunu insanda derinleştirir.

İkinci Yeni şiirinde yalnızlık, bireyin benlik saygısını yitirmesi, etrafıyla ve kendisine karşı uyum sorununu yaşamamasıyla ortaya çıkar. İkinci Yeni şiirinde modern bireyin değişen yaşam algılarına karşı yaşadığı uyum sorunsalı, şairlerin benlikleri ile hayatın gerçekleri arasında sıkışıp kalmalarına neden olur. Bu durum ileri boyutta şiirlerde düşük sosyal becerilerin gelişmesine neden olur ve şiirde yalnızlık duygusu bütün şiirlerinin iç atmosferini kaplar.

Turgut Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık itkisinin görüntü seviyesi, varlık ve nesnelere göre imgesel bir açılım yaratır. Bu açılımlar kendi şahsî mizacından kaynaklı olduğu gibi şiirlerde ele aldığı modern “ben”in ontolojik kökenli yalnızlık duygusunu doğurur. Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık edimi; kadın, cinsellik, mekân ve benlik ve varoluşsal tutunamayış olarak kendine varlık bulur.

Uyar'ın şiirlerinde de yalnızlık, bilişsel boyutlu ortaya koyulduğu gibi ontolojik kökenli bir duygu yoğunluğu olarak da karşımıza çıkar. Turgut Uyar yalnızlık duygusunu son derece özel ve kişisel bir yaşantı deneyimine dönüştürerek yaratıcı bir yazma eylem haline getirir. Şairin şiirlerinde yalnızlık psikolojik-bilişsel ve varoluşsal bir ilişkiler düzlemi olarak görülür. Uyar, modern insanın dünyayı ve kendini kavramasını bilişsel ve sosyal yalnızlık boyutuyla ilişkilendirerek ontolojik bir savunma ve savrulma durumu yaratır. İnsanın kendi öznelliğini kavraması, Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık duygusunu varoluşsal bir tutunamama sorununa dönüştürür.

Anahtar Kelimeler: Turgut Uyar, Şiir, Yalnızlık, Ben ve Öteki.

---

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, vsahin@firat.edu.tr

IN THE POEMS OF TURGUT UYAR FEELING OF LONELINESS OF "ME" AND "THE OTHER"

ABSTRACT

It is a phenomenon that he lived against himself, his feelings and his environment. The point of this phenomenon in human life and in me; deepened in man through low self-esteem, low social skills, attachment and inability to connect.

In His Second poem, loneliness arises when the individual loses his self-esteem and experiences an issue of harmony with and around himself. In His Second poem, the problem of harmony which the modern individual lives against the perceptions of changing life causes the poets to get stuck between the realities of life and the self. This situation leads to the development of low social skills in poems in advanced dimensions and the sense of loneliness in poetry covers the inner atmosphere of all poems.

The image level of the solitude impulse in Turgut Uyar's poems creates an imaginary opening according to the beings and objects. These expansions give rise to the sense of ontological loneliness of the modern al I ", which it deals with in poems as it is caused by its personal temperament. The loneliness of warning manifests itself as woman, sexuality, space and self, that is, existential insensitivity

In the poems of Uyar, loneliness is shown as cognitive dimension and as an emotion based ontological background. Turgut Uyar transforms the feeling of loneliness into a highly personal and personal experience of experience, making it a creative writing action. In the poet's poems, loneliness is seen as a plane of psychological-cognitive and existential relations. Uyar connects the modern man's world and self-understanding with the cognitive and social loneliness dimension and creates an ontological defensive and skidding situation. Man's understanding of his own subjectivity transforms the sense of loneliness in Uyar's poems into an existential failure.

Keywords: Turgut Uyar, Poetry, Loneliness, Me And The Other.

GİRİŞ

"Bizi hem kendimize hem de insanlara karşı iteleyen bir yalnızlık"

(Uyar 2015: 159)

İnsan kendi gerçekliğini kavramaya çalıştıkça, kendini ontolojik bir güven bunalımı içinde bulur. İnsanın kendi varoluşsal özünü ve özerkliğini kavramaya çalışması ontolojik, psikodinamik, ve bilişsel birçok duygu ya da edimi kendinde hep hazır bulmasına neden olur. İnsanın kendinde hazır bulunduğu duygulardan biri de yalnızlık duygusudur. Bu açıdan yalnızlık duygusu insanlık tarihi kadar eski bir edim ve evrensel bir olgudur.. İnsan yalnızlık olgusunu sorguladıkça kendi yalnızlığı ontolojik bir sorun, sosyal bir eyleme dönüşür. Modern insanın en önemli ontolojik itkisi olan yalnızlık; kişiler arasında yalnızlık, sosyal yalnızlık, psikolojik yalnızlık ve varoluşsal yalnızlık olarak insan bilincinde ve hayatında yer edinir.

Bu açıdan yalnızlık kişinin çevresine, duygularına ve kendine karşı yaşadığı bir olgudur. Bu olgunun insan hayatında ve benliğinde ortaya çıkış nedeni; düşük benlik saygısı, düşük sosyal beceriler, bağlanma ve bağlanamama durumunu insanda derinleştirir. Bu değerlere bağlı olan yalnızlık durumu aynı zamanda insanda yabancılaşma, huzursuzluk, mutsuzluk, başkaldırı gibi olumsuz duyguların doğmasına neden olur.

İkinci Yeni şiirinde yalnızlık, bireyin benlik saygısını yitirmesi, etrafıyla ve kendisine karşı uyum sorununu yaşamasiyla ortaya çıkar. İkinci Yeni şiirinde modern bireyin değişen yaşam algılarına karşı yaşadığı uyum sorunsalı, şairlerin benlikleri ile hayatın gerçekleri arasında sıkışıp kalmalarına neden olur. Bu durum ileri boyutta şiirlerde düşük sosyal becerilerin gelişmesine neden olur ve şiirde yalnızlık duygusu bütün şiirlerinin iç atmosferini kaplar. İkinci Yeni şairlerin bireysel, psikolojik ve varoluşsal olarak kendileri ile dünya arasında uyum problemi yaşamaları, bu sorunun yalnızlığa dönüşmesiyle bir benlik çatışmasına dönüşür.

Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık, bilişsel boyutlu ortaya koyulduğu gibi ontolojik kökenli bir duygu yoğunluğu olarak da karşımıza çıkar. Turgut Uyar yalnızlık duygusunu son derece özel ve kişisel bir yaşantı deneyimine dönüştürerek şiirde yaratıcı bir yazma eylem haline getirir. Şairin şiirlerinde yalnızlık psikolojik-bilişsel ve varoluşsal bir ilişkiler düzlemi olarak görülür. Uyar, modern insanın dünyayı ve kendini kavramasını bilişsel ve sosyal yalnızlık boyutuyla ilişkilendirerek ontolojik bir savunma ve savrulma durumu yaratır. İnsanın kendi bireyselliğini kavraması, Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık duygusunu varoluşsal bir tutunamama sorununa dönüştürür. Nitekim *"Bireysellik ancak yalnızlık, boşuntu, kaygı ve umutsuzluk içinde belirir, korunur ve derinleşir."* (Sartre 1985: 11). Kendi bireyselliğini kavrayan şair de tıpkı şiirde "ben" ve "öteki ben" in yalnız olma durumu gibi kendini yalnız hisseder. Bu durum Uyar'ın kendi yaşam algısıyla ilgilidir. İçe dönük, yalnızlıkla örülü benlik algısı Uyar'ın, yaşam boyu etrafını ve ilişkiler ağını sarmış, onun etrafına kendini kapatmasına neden olmuştur. Bu yüzden şairin şiirlerinde yalnız kalma ve yalnızlığı yıkma durumu kendi kişisel mirasının metinsel yüzüdür.

Turgut Uyar yalnızlığı, "birey ve toplumun karşılaşması, iki ayrı us türünün karşılaşması" (Otçu 1999: 221) olarak görür. Kendi bireysel mizacından kaynaklı yalnızlığı, onun psikolojik ve bilişsel olarak yaşama karşı oluşlarını da içerir. Uyar bu durumu "Hüzünlü bir çocuktum. Nedense ağlamaya hep hazır" (Uyar 1985: 124) diyerek ifade eder. Yaşama karşı duyduğu hüznün, Uyar'ın benliğinde yalnızlık duygusunun psikolojik olarak derinleşmesine neden olur.

Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık itkisinin görüntü seviyesi, varlık ve nesnelere göre imgesel bir açılım yaratır. Bu açılımlar kendi şahsî mizacından kaynaklı olduğu gibi şiirlerde ele aldığı modern "ben" in ontolojik kökenli yalnızlık duygusunu doğurur. Uyar'ın yalnızlığı kadın, cinsellik, mekân ve benlik yani varoluşsal tutunamayış olarak kendini gösterir.

1. Bireyin Varoluş Sorunsalı: Yalnızlık İtkisi

Turgut Uyar'ın şiirlerinde modern yaşamın öznesi olan birey ve onun yalnızlık algısı, varoluşsal bir boyutta sorgulanır. Şiirlerinde modern bireyin benlik saygısı, benlik kuramama durumu ve kendi içinde hazır bulunduğu öze karşı duyduğu çatışma onu ontolojik olarak bir yalnız kalma durumuna iter. Yaşama dair yalnızlık sorunsalını şiirlerinde "ben" ve "öteki" nin ontolojik anlayışına, kendine uzak olma ve mutsuz olma durumuyla bütünleştiren Uyar, "yalnızlığın kusursuz çekirdeğini" (Otçu 1999: 206) varoluşsal bir sorun olarak algılar. Nitekim bireyin yalnızlığının kusursuz çekirdeği içinde hep hazır bulunması, "insan yaşamının özü gereği yalnızlık" (Gasset, 1995: 71) içinde olmasındandır. Uyar'ın şiirlerinde kendi varoluşsal erkini yalnızlığın kutsal çekirdeğine dönüştürerek ele alması, şiir öznesinin kendini yaşama karşı sorumlu hissetmesiyle derinleşir. Nitekim varoluşçulara göre kişi/birey kendi yaşantısından sorumlu olduğu sürece yalnızdır. Uyar'ın şiirlerinde yalnızlığın kutsal çekirdeğinin sorumlusu olarak görülen "ben" ve "öteki ben" yalnızlık durumunu kökensel bir yalnızlık olarak kavrar. Çünkü "insan yaşamı, dar anlamıyla başkasına aktarılamaz olmasından ötürü özünde yalnızlık kökten bir yalnızlıktır." (Gasset 1995: 60). Bundan ötürü Uyar'ın şiirlerinde "yalnızlık bütün yaşam alanlarına özellikle de bireyin içine işleyen içini kemiren bir kurda dönüşür." (Kanter 2011: 31).

İnsanın kendi kökten yalnızlığını kavraması, insanın kendi varoluşunu kavramasıyla ilintilidir. Nitekim "varoluş özden önce gelir." (Satre 1985: 94) diyen varoluşçular, insanın içini kemiren bu duygunun içsel bir aydınlanma olduğunu dile getirir. Uyar'ın şiirlerinde bireyin kökten yalnızlığı özünde bütün huzursuzluk ve tutunamayışların temel sebebidir.

Şairin "Yalağuz, Turnam, Bir Devir Çalsak Felekten, ...Se Turnam, Kantar Köprü'nün Yalnızlığı, Kadere ve Gönlüme Dair, Çırılçıplak, Şimdi Bir Ürüzgar Geçer, Geyikli Gece, Kan Uyku, Dünyada, Son Üçü Beş, Levililer, Sıhhat-i Nisandan Saffet Hanımefendi'ye, Kıyıda Elmaya Bir Ses, Ne Var Ki Avucunda, Toprak Çömlek Hikâyesi" şiirlerinde yalnızlık, varoluşsal bir duygu olarak ele alınır. Uyar'ın, yalnızlığı insanın yaşamına dair kökten bir yalnızlık olarak ele alması, şiirde bireyin kendini kuramama sürecine göndermede bulunur. Şairin şiir özneleri "ben" ve "öteki ben" in kendi varlıklarını ya da varoluşlarını yalnızlık içinde bulması, insanın dünyada tek

başınalığı ve kimsesizliğiyle ilintilidir. Nitekim Uyar'ın şiir özneleri "ben" ve "öteki ben" varoluşu gereği tek ve yalnızdır. Uyar'ın insanın varoluşundan bu yana yalnız olduğunu ortaya koyduğu şiirleri yalıtılmışlık ve bir özgürleş(me)me sürecini içerir. "Yalağuz" şiirinde;

"Bektaş yüce dağ başında -yalağuz-du.

Bektaş zaten doğduğundan beri -yalağuz-du...

Bir sopa, üç beş koyun, bir köpek,

Bulutların içinde kendi kendine -yalağuz-du...

Mintanı ile yalnızdı, çarığı ile yalnızdı,

Bilinmez düşünceleri, Tanrısı ile yalnızdı...

Köyde, şehirde, kasabada, dağda

Beş on kelimesi, diliyle.

Yalnız insanların o garip haliyle;

Yalnızdı Bektaş, yapayalnızdı..." (Uyar 2015, Yalağuz, 21).

Bektaş, bütün insanlığın ortak yalnızlığının adı haline gelir. Köy, kasaba ve şehirde yaşanan yalnızlık, Bektaş'ın varoluşsal yalnızlığı üzerinden aktarılır. Uyar, Bektaş'ın kimliğini bütün insanların varlığına dönüştürdüğü insanların yaşam karşısında tek başına, yalıtık olarak yaşam sürdürdüğünü ortaya koyar. Bektaş'ın kimliğinde insanlığın kökten yaşadığı yalnızlık, dünyanın her yerinde yaşanan bir olguya dönüşür. Nitekim şiirde Bektaş'ın "doğduğundan beri yalnız olması, onu "başkalarından ve kendi parçalarından soyutlayarak" (Yalom 2001: 559), yalıtık bir kişiye dönüştürür. İnsanın kendi varoluşunu başka şeylerden soyutlayarak yalıtık, tek hale getirmesi, "genellikle yalnızlık olarak yaşanır." (Yalom 2001: 556). Bu durumda Bektaş'ın kimliğinde bütün insanlar doğduğundan beri yalnızdır. Tek başına yalnız kalma durumu, aynı zamanda insanın dünyaya fırlatıldığını ve bu kaderi yaşamak zorunda olduğunu imler. Şiirde insanın dünyada yalnız kalmak için var olduğunu ifade eden şair, bu yönüyle de insanın dünyaya dair olduğunu ortaya koyar.

İnsanın kendi özünü keşfetmesi ve kendi içine dalması için yalnızlık bir ön şarttır. Bu açıdan "insan kendi bilincine vardığı ölçüde yalnızdır." (Fromm 1991: 52). Şiirde Uyar'ın şiir öznesi olan Bektaş'ın bütün insanlığın adına kendilik bilincine vararak kendi yalnızlığını sorgulaması, bütün insanlığın tek başınalığını, çaresizliğini ve dünyaya fırlatılmışlığını ifade eder;

"Yalnızlık sade şurda burda değil,

Düşüncede, hatıradada ve dilekte.

Hangi taşı kaldırsan, nerde "of!" çeksen,

Bir dudağı yerde, bir dudağı gökte..

...

Nedir bir türlü sırrını anlamadık,

Kimdir bizimle böyle şaka ediyor,

Hangi cebini karıştırırsan yalnızlık..." (Uyar 2015, Sonnet, 23).

İnsan ontolojik olarak her zaman yalnızlıkla iç içedir. Bu durum onun, etrafındaki nesne, varlık ve objeleri kendi içindeki yalnızlıkla kavraması gerektiğini gösterir. Uyar'ın şiirinde "ben", yalnızlığı kendisini kuran ve etrafını kavramasını sağlayan bir unsur olarak gerekli gördükçe "öteki ben", yalnızlığı "hiçlik ve sessizlik" (Foulquie 1998: 76) olarak görür. Şiirde yalnızlığın insanın benliğine, bilincine ve yaşadığı her yere yayılması, insanın yalnızlıkla örülü, çevirili bir varlık olduğunu gösterir. İnsanın özü gereği yalnız oluşu, onun bütün varlık alanlarını kuşatır. Şair bu kuşatılmışlık durumu etrafında neye baksa fark eder. Nitekim bu fark ediş özünde ona insan olduğunu ve etrafını algıladığını gösterir. Şiirde bütün insanların yalnızlık tarafından biçimlendirildiğini dile getiren şair, yalnızlığın varoluşsal bir duygu olarak bilincinde yer edindiğini gösterir. Şiirde geçen "cep" kavramı, şairin bilinç ve bilinçdışını simgeler. İnsan ne zaman kendi içine çekilse yani bilinç ve bilinçaltına yönelse yalnızlığı aktif bir güç olarak karşısında bulur. Bu durum insanlık tarihi kadar eskidir.

Turgut Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık duygusu, tek başınalık ve kimsesizlik duygusunun temel sebebidir. İnsanın dünyadaki tek başınalığı, yalnızlığı, dünya yaşamının trajikliğini hatırlatır. Nitekim "dünyaya atılmak" (Sartre 1985: 8) insanın kaçınılmaz kaderidir. Uyar, insanın yaşam karşısında tek başınalığını bir kabulleniş olarak şöyle dile getirir;

"Ben zaten bu dünyada tek başınayım, hey..

Bir sevdalı gönül bütün varım

Eğer o da olmasa ne yaparım,

Kimbilir hey,

Ne yaparım..." (Uyar, 2015, Kadere ve Gönlüme Dair, 62).

"Bir kuş, bir bıçak, bir balık dipdiri

Dünyanın sonundan yüzyıllar evvel

Ben bir garip insan bıkmış, usanmış." (Uyar 2015, ...Se Turnam, 50).

Dünyada soylu varlık olmanın gayesini taşıyan insan, hayatta her zaman tek başınadır. İnsanın tek başınalığını kabullenmesi, çaresizliği ve eksikliğini vurgular. Dünyanın insanı sınırlandırması, özgürlüğe giden yolda engel teşkil etmesi, insanın tek başınalığı ve çaresizliğini trajikleştirir. Ancak Uyar'ın "ben"inin insanlık adına baştan

beri yalnızlık içinde olduğunu kabullenmesi, bu durumu acı ve yıkıcı bir kader olarak kanıksadığını gösterir. Nitekim İkinci Yeni şiirinde "garip" kavramı, insanın yalnızlık, kimsesizlik, çaresizlik içine gömülü olduğunu anlamamızı sağlar. "Ben" in içinde yaşadığı zaman ve mekânda kendini garip hissetmesi, onda bunaltı ve bıkkınlık duygusunu artırır. Uyar'ın "ben"inin bıkkınlık, usanma ve kaçışlar sonrasında "garip" olması, kimsesiz ve tek başlılık yaratır. Şiirde "Mutlak" varlığın insanı "dünyada tek başına" garip bırakması, ontolojik olarak insanın tek başlılığını ve yalnızlığını ifade eder. İnsanın yalnızlığını ve buradalığını simgeleyen dünya, bu yönüyle yalnızlığın kökensel açılımıdır. Uyar, şiirlerinde "hayat ve yaşam" kavramlarının karşılığı olan dünya kavramı ile yalnızlığı somutlaştırmaya çalışır;

"Konuşmak bizi çıkılmaz bir sokağa götürürdü

Bir yalnızlığa böyle

Kim varsa bir yalnızlığa giderdi, dünyada

Kim varsa bir isyandı, dünyada"

(Uyar, 2015, Dünyada, 197).

"Dünyada neler varmış bizden başka

Sevdikçe anlarsın

Kitaplar terlesin yalnızlıklarında

Sevmene bak..." (Uyar 2015, Çırılçıplak, 68).

Dünyada kendi özgürlüğünü kavramaya çalışan insan, özgürlük atılımlarında buldukça yalnızlığa dalar. Dünya bu yönüyle insanın yalnızlığa kendi başına daldığı bir eylemdir. Dünyanın yani yaşamın her yönüyle yalnızlığa açılması, bireyin varoluşsal bir problemidir. Dünyanın, insanı ve bütün varlıkları yalnızlığa doğru sürüklemesi, insanın yaşam karşısında çaresizliğini, edilgenliğini ortaya koyar. Uyar'a göre dünyanın, insana kaçınılmaz bir yalnızlık yaşatması ve insanın bunu yaşamaktan başka bir çaresinin olmaması, bütün başkaldırı ve isyanlara zemin hazırlar. Uyar'a göre bütün konuşmaların özünde yalnızlık yenilgisi ya da yalnızlık olması vardır. Çünkü ona göre hayatta-dünyada ne varsa yalnızlığa çekilir. Bu çekiliş bireyi dünyada tek başına bırakır. O yüzden insan tek başlılığı severek, "biz"leşerek aşabilir. "Kitaplarda terleyen yalnızlık" ise yalnızlık durumunun insanlık için hala çözülmemiş bir problem olduğunu imler. Uyar'a göre insanın yalnızlıkla baş etmesi imkânsızdır. Bu yüzden yalnızlığa dair ne yazılmışsa sadece kitaplarda kalır. İnsanın yalnızlığı anlamak yerine severek dünyayı yaşanır kılması gerekir.

Uyar'a göre yalnızlık duygusu insana tek başlılığı hatırlattığı için korku verir. İnsan kendi yalnızlığından korktukça çaresizliği kavrar. Fromm, "Yalnızlık, korku ve ürküntü olduğu yerde kalır." (Fromm 2012: 136) diyerek

insan bilincinde yalnızlık duygusunun artma nedenlerini ortaya koyar. Turgut Uyar için de yalnızlık insanı ürpertir. Zira yalnızlık, tek başınalığın ve kimsesizliğin duyumsanmasının trajik boyutudur. Modern insan kendi yalnızlığını duyumsadıkça ölümlü oluşunu ve yalnız olduğunu anlar. Turgut Uyar da bu yalnızlık evreninde kendi "ben"ini zaman ve mekâna tutunamayan kanlı bir uyku içinde bulur;

"Bir korkuyorum yalnız kalmaktan bir korkuyorum

Gündüzleri delice çalışıyorum geceleri kadınlarla

yatıyorum" (Uyar 2015, Kan Uyku, 123).

İnsanın kendini kanlı bir uykunun içinde görmesi, kendine yabancılaştığını, öteki olduğunu gösterir. Ancak bu durumu fark etmek de insana kendi varlığını kavrama yolunda büyük bir özerklik sağlar. Nitekim insan, kendi varlığını kavrayan ve bu kavrayışla kendi yalnızlığını içsel olarak yaşayan tek varlıktır. Şairin, yalnızlığını içsel bir korkuya dönüştürmesi, yaşama dair bütün farkındalığını ortadan kaldırır. Uyar'ın ontolojik bir farkındalık olarak kavradığı yalnız kalma durumu, onun bütün yaşamını kuşatılmışlık ve bunaltıya dönüştürür. Uyar, modern insanın aşması ya da muhakkak tanınması gereken yalnızlık korkusunu kaçınılmaz bir yazgı olarak yaşamın her yanına yerleştirir. Alpay bu durumu *"Kan Uyku şiirinin kişisi yalnızlığı tedirginlikle yaşar."* (Alpay 1999: 242) diyerek ifade eder. Modern insanın yalnızlıktan kurtulmak için ortaya koyduğu çalışma hayatı, Uyar'a göre yalnızlık duygusunu geçici olarak ortadan kaldırır. Ancak insan kendi içsel tekliğini ve kökten yalnızlığını sadece kendi içsel bütünlüğünde bulur. Çalışarak ortadan kaldırılmaya çabalanan yalnızlık, geceleri kadınların bedenlerinde silinir. Bu açıdan şairin şiirlerinde yalnızlık korkusu hep aktiftir ve sürekli olarak kendini yeniler. İnsanın yalnızlık korkusundan kurtulmak için yarattığı bütün yansıtma değerler, yalnızlık korkusu içinde geçici bir gölge varlığa dönüşür.

Şairin şiirlerinde çocuk ve çocukluk dönemi yalnızlığın masumiyetini imler. Uyar'a göre yalnızlık, insanın içine sinmiş ve insan bilincini kuşatmış bir olgudur. Şiirde acı ve sancının tazelenmeyi simgeleyen çocuk simgesi üzerinden aktarılması, insanlığın değişmez yalnızlık trajikliğini hatırlatır;

"annemin sonsuz giysileri bir telâş bileyen tramvay

ben ne güzel çocuktum yalnızlıkların ardından" (Uyar 2015, Sâlihât-ı Nisvandân Saffet Hanımefendi'ye, 386).

Şiirinde "ben" in kendi bireysel yalnızlığı içine sığınarak kendi varlığını kavramaya çalışması, yalnızlık duygusunun "ben" in kendini tanımasında gerekli bir süreç olduğunu da ortaya koyar. Uyar'a göre yalnızlık, insanı kendi ve çevresine "öteki" kıldığı gibi insanın kendi "ben" ini tanımasına da yardımcı olur. Şiirde kendi çocuksu yalnızlığında bir bütün olmaya çalışan Uyar, insanların bütün telaş ve kaygılarından, yalnız kalarak arınacağını farkındadır.

Turgut Uyar'ın şiirlerinde ölüm düşüncesi, yalnızlık düşüncesini derinleştirir. Ölümün insanı kuşatması, insanın ölüm karşısında yalnızlığını kavraması, yalnızlığı tek olmak ya da olmamak şeklinde görmesine neden olur;

"Karşılıklı olmak yoktu - karşılıklı değildiler - tek -

ya olmak ya olmamak - yoktular - yok gibi vardılar –" (Uyar 2015, Son Üçü Beş, 235).

Karşılıklı olmak, yaşama ve yalnızlığa karşı durmak iken karşılıklı olmamak ölüme ve yalnızlığa karşı olmak anlamına gelir. Uyar'a göre "tek olmak ya da olmamak" varlığın kendi teklüğünü kavrama sürecini gösterir. İnsan, olmak için içine atıldığı dünya yok oldukça kendi teklüğünü ve kimsesizliğini anlar. Bu durum bireyin "olmak ya da olmamak" paradoksunu yaşamasına neden olur. Kendi "olmak ve olmamak" durumunu sorgulayan özne, böylece kendi varoluşsal teklüğünü yalnızlığında ortaya koyar. Uyar şiirlerinde olmak yahut olmamak paradoksu yalnız ve tek başına olmakla ilişkilidir. Bu yüzden ölüm, varoluşsal olarak insana yalnız olduğunu ve tek başına olacağını sezdirir. Bu sezis, Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık olgusu içinde verilir. Zira insan, hayata tek başına geldiği gibi hayattan yine tek başına gider;

"İşte ben hep böyle garip mahzun,

Bir şey beklermişçesine yaşıyorum."

(Uyar, 2015, Ölüme Dair Konuşmalar 5, 28).

"Uzungar'lar, uzunavlular, uzunsessiz

Yitirdiğimiz o son duyarlık, o sessiz başkaldırma ölüme

ve kaçamak bir bakış, çekici külrengine

ölünün ağzındaki.

"Uzun sessiz ölüyü yıkadılar.

Direnmedi. Anısı tükenmedi. Sürdü." (Uyar 2015, Ölü Yıkayıcıları 260).

Yukarıdaki şiirlerde ölümün tek başına bir bekleyiş olarak görülmesi, ölümle yalnızlık arasında ebedî bir bütünlük kurma çabasındandır. Şiirdeki "garip" ve "mahzun" kelimeleri ile ölümün insana tek başınalık ve yalnızlık getirdiği ve bu yalnızlık halini herkesin yaşamak zorunda olduğu ifade edilir. Nitekim "Ölü Yıkayıcılar"ı adlı şiirde modern insanın tek başına ve sessizce ölümü nasıl beklediği ya da beklemek zorunda olduğu dile getirilir. İnsanların ölüm anında kendi alanlarına dalması, "ben" in ölümü sessiz ve tek başına kavramasından kaynaklanır. İnsanların toplum olarak yaşadığı şehirlerde ölümün insanlara sessizlik ve başkaldırı olarak sokulması, insanın kendi yalnızlığını duyumsamasından kaynaklanır. Şiirde "ölüme sessiz başkaldırı", "öteki ben" in geçiciliğe ve yalnız kalışa eylemsel bir direnme biçimidir. Ölüme karşı sessizce yapılan başkaldırı, insanın yalnızlık duygusunu bir ürperti olarak duyumsamasına neden olur. Nitekim şiirde "uzun sessiz ölüyü yıkadılar" dizesi, insanların ölüm karşısındaki yalnızlığını derinleştirir. Ölünün kendi teklüğüne direnememesi ve kendi

anısını sürdürmesi, yalnızlık duygusunun ontik bir duygu olarak insanın bilinçaltında yuvalandığını açıklar. Bu yönüyle ölü ve ölüm, yalnızlık duygusunu varoluşsal olarak insan bilincinde yer edinmesini sağlar.

Sonuç olarak Turgut Uyar'ın, şiirlerinde varoluşsal olarak duyumsadığı yalnızlık, kimi zaman korku, hüznün ve yalıtılmışlık duygusu verirken kimi zaman "ben" ve "öteki ben" in kendini kurmasında bir kendi olma sürecidir. Şairin şiirlerinde modern bireyin aklıyla kendi varlığını sorgulamasını, bireyin kendi değerleri ve gerçekliğini sorgulamasıdır. Uyar'ın şiirlerinde "ben ve öteki ben" in kendini kurma sürecinde yaşadığı ontik yalnızlık, insana tek başlılığı ve çaresizliği hatırlattığı için ona korku veren bir durumdur.

Uyar, insanın kendi yükünden kurtulması için yalnızlık duygusundan arınması gerektiğini dile getirir. Ona göre insanın yalnızlık duygusundan kurtulması, insanın kendi içinde yaşadığı kaçak yaşamları, yenilgileri, kanlı uykuları ve acıları hafifletecektir. Ancak ne var ki insanın varoluşsal yalnızlığı, onun bütün varlık alanlarını sarsar ve ona her daim tek olduğunu hatırlatır. Uyar'ın şiir öznelerini dünyada her daim yalnızlık içinde konumlandırması, insan olmanın değişmez ve sarsılmaz gerçeğidir.

2. "Ben" ve "Öteki"nin Duygusal Yalnızlığı

Turgut Uyar'ın şiirlerinde duygusal yalnızlık, insanın ailesi, eşi ve etrafındaki insanları anlamlandırma sürecinde karşımıza çıkar. Uyar'ın duygusal yönü onun şiir evreninde yalnızlığı psikolojik farkındalıklar bütününe dönüştürerek ortaya koymasına neden olur. Şairin özel hayatındaki yalnızlığı, onun şiirlerinde yalnızlık olgusunu derinleştirir. Hayatı boyunca kendi sınırlı bireysel dünyasında kendi kimliği ve kişiliğini kavrayan şair, sosyal yaşantısının sınırlılığını duygusal bir kırılma olarak duyumsar. Bu yüzden "*Turgut Uyar'ın başından itibaren çok fazla dostu yoktu(r)*" (Altan 2005: 17).

Turgut Uyar'ın yalnızlığı bir seçim olarak yaşamına yerleştirmesi, etrafındaki insanlarla arasına hep bir sınır koymasına neden olur. Bu yüzden çevresiyle iletişime geçmede ya da ilişki kurmada bu sınırlılık onu yalnızlığa iter. Uyar'ın duygusal yalnızlığı şiir evreninde de modern bireylerin yaşama duyarlılığına ya da seçimine dönüşür. Nitekim Yekta'nın Akçaburgaz yalnızlığı, Gülbeyaz'ın cinsel kimsesizliği, Faliha, Rüksan ve Adile'nin kendini duygusal olarak yaratma çabası, Uyar'ın şiirlerinde duygusal yalnızlığın çok boyutlu olarak ele alındığını gösterir. Bu bakımdan Uyar'ın şiirlerinde kadın yalnızlığı, nesne ve objelere karşı duyulan yalnızlık, şehirde yaşanan yaşama dair yabancılaşma görülür.

2.1. "Ben" ve "Öteki"nin Cinsellik Durumunda Yalnızlık Hali

Turgut Uyar'ın şiirlerinde kadın ve kadına dair yalnızlık, psikanalitik açıdan cinsel arzuların yalnızlık boyutluyla irdelenmesini gerektiren kadınların erkeklere karşı besledikleri arzu ise cinsel açıdan boşluk duygusunu anlatmaya yönelik bir girişimdir. Bu açıdan Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık, cinsel yönden arzu ve isteklerin yerini doldurur.

Şairin cinsel arzusunun nesnesi olan kadını yalnızlık ile bütünleştirmesi, hayatın içinde var olma mücadelesi veren bireyin duygusal boyutunu ortaya koyar. Modern insanın bir duygu boşluğu olarak gördüğü karşı cins yokluğu, insanda yalnızlık duygusunu doğurur. Bu yüzden Turgut Uyar şiirlerinde yalnızlık olgusunu öznenin, nesne eksikliğini anlamak için kullanır. Öznenin tamlığa ermek için içinde taşıdığı "animası" ile bütünleşmesi, tekleşmesi yalnızlık durumunu ve boşluğunu ortadan kaldırırken, öznenin kendi "animası" veya "animusu" ile tam olamaması ise arzu-istek boyutunda yalnızlık duygusunu derinleştirir. "Yalnız Dürdanecik" şiirinde bu durum;

"Geceleri kocası kahveye çıkardı

Yalnız bırakıp Dürdaneciği.

O hanım kadın o annesinin bir taneciği

Hoyrat ellerde körpe karanfil

Pencerelerde sardunyalar gibi yalnız

Kocası kahvede o evde

Alışmışlardı...

...

Ah ben kadınları çok severim

Karanlık ve tükenmez bahtlarında.

Yalnız gecelerinde Dürdaneciği" (Uyar 2015, Yalnız Dürdanecik, 90-91)

dizeleriyle ifade edilir. Şair, şiirde iki türlü yalnızlıktan söz etmektedir. Bu yalnızlıkların ilki tek başına olmak, kalmak, ikincisi ise Dürdanecik'in koca –erkeksizlik durumu- yalnızlığıdır. Bu yönüyle şair, Dürdanecik'in iç içe geçmiş yalnızlığının bütün boyutlarını ele alır. Ancak bu iki yalnızlıktan öne çıkan Dürdanecik'in arzusunun nesnesi olan kocasından uzak oluşudur. Dürdane'nin "-cik" ekiyle sevimli hale getirilmesi, cinsel arzu yönünden boşluk-yalnızlık yaşayan kadınların bu duygusunu safça bir duygu olduğunu gösterme çabasıdır. Nitekim bütün kadınlar arzularının nesnel eksikliğinde yalnızlıkla baş başadır. Bu durum psikolojik açıdan nesnesinin yalnızlığında büyüyen kadınların yalnızlığını açıklar. Şiirde yer alan "Yalnız bırak Dürdaneciği" mısraı, cinsel arzu ve istekleri yalnız kalan kadını imler. Turgut Uyar'ın kadınları cinsel arzusunun ortak yalnızlık nesnesine dönüştürmesi, kendi duygusal dünyasına yabancılaşan mutsuz bireylerin trajikliğini yansıtır.

"Akçaburgazlı Yekta'nın Mahkeme Kararını Aldığında Söylediği Mezmurdur" adlı şiirinde Uyar, Yekta'nın kimliğinde bireyin cinsel yalnızlığını ortaya koyduğu gibi Gülbeyaz'ın kimliğinde de modern şehirli kadınların cinsel yalnızlığını irdeler. Gülbeyaz'ın kendi içsel yalnızlığında bastırıldığı cinsellik, onun içinde bulunduğu mekânda kendini öznesine hep "öteki" olarak hissetmesine neden olur. Mekândaki iletişimsizlik özne ve

nesneyi pasifleştirdiği gibi Gülbeyaz'ın "Cinselliğini bastırır... (onu) yok sayılma suskunluğuna iteler" (Foucault 2007: 14). Şiirde Gülbeyaz'ın suskunluğu, onun kendi "arzusunun nesnesinden" yoksun olarak büyük bir yalnızlık duygusu yaşadığını açıklar. Gülbeyaz'ın cinsel yalnızlığı, onun Yekta tarafından cinsel bir nesne olarak görülmesine neden olur. Yekta da Gülbeyaz'ın kimliğinde "arzulayan özne" (Çakırlar-Delice 2012: 28) olarak kendi yalnızlığını kadının cinselliği ile ortadan kaldırır;

"Ben ona, Gülbeyaz kadına, eski yalnızlığımı söyledim.

Ben söyledikçe eskirdi,

Uzaklaşır.

Onunla. Gülbeyaz'la bakışır ısınırdık.

Sonra yanılğan insanlığım başladı.

Birinde üç gece dört gündüz orada, evde kaldım.

Üç gece dört gündüz Sinan'ın yatağında kaldım.

Gülbeyaz'la Allahın emri olduk." (Uyar 2015, Akçaburgazlı Yekta'nın Mahkeme Kararını Aldığında Söylediği Mezmurdur, 138).

Yekta'nın arzulayan özne olarak kendi eski köklü yalnızlığını Gülbeyaz'la doldurması, "eski ve köklü yalnızlığın" cinsel yalnızlık olduğunu gösterir. Yekta'nın bütün değerleri yok sayarak "öteki ben"inin yalnızlığını gidermesi, insan olmanın bir ön koşuludur. Zira insan, kendi içsel yalnızlığını cinsel doyumla giderdikçe etrafındaki varlık ve nesnelere tekleşir. Yekta'nın "öteki ben"i Gülbeyaz'ı cinsel yalnızlığını giderici bir kimlik olarak görür. Bu yüzden "arzulayan öznenin", "nesnesi" ile bütünleşmesi tek olma durumu yaratır;

"Biz o zaman yaptıklarımızın günahım değil, yüceliğini biliyorduk. Bu, iki gücün bir yeniye varması, bir yeni yaratmasıydı. Bu çiftleşme değil tekleşmeydi. (Uyar 2015, Akçaburgazlı Yekta'nın Mahkeme Kararını Aldığında Söylediği Mezmurdur, 142).

Yekta'nın cinsel yalnızlığını gidermenin bir çiftleşme olmadığını belirtmesi, "öteki ben" ile "ben" in bir bütünlük kurma sürecidir. Yekta'nın cinsel yalnızlığını, Gülbeyaz'ın kimliğinde eritmeye çalışması, onun içsel nesnesinde bütün olma isteğindedir. Yekta, şiir öznesi olarak "İki Dalga Katı Arasında Yapacağını Şaşırarak Yekta'nın Söylediği Mezmurdur" şiirinde Gülbeyaz'ın kimliğinden söz etmese de Gülbeyaz'ın içine gömülü bir yalnızlık olarak ele alınır. Okuyucu şiirde Gülbeyaz'ın kimliğini Yekta'nın yalnızlık dolu sayıklamalarından çıkarır. İşledikleri günahı dolay toplum tarafından dışlanan Yekta ve Gülbeyaz, kutsallık olarak gördükleri bütünleşmeden dolayı mahkemede yargılanırlar. Bu durum ikisinin de başını ağrıtır ancak Yekta eski yalnızlığını gideren Gülbeyaz'ı her daim cinsel yalnızlığı, içsel boşluğu gidericisi olarak görür;

"Başının o ağrısı beni görünce dir

Bana baktıkça yalnızlığın geliyor aklına

O kavurgan umut kesici güçlülük alıp alıp harcamadığın

dağınık gizli izlenimlerin seni bilmediğin yönlere iteleyeni

uğultulu kaynaşmaları

Anlat ellerin sıcak sıcak sokul" (Uyar 2015, İki Dalga Katı Arasında Yapacağını Şaşırın Yekta'nın Söylediği Mezmurdur, 143).

Şiirde Yekta'nın, Gülbeyaz'a baktıkça eski köklü yalnızlığının artması, öznenin cinsel eksiklik ve teklik hissetmesine neden olur. Oysa Gülbeyaz, Yekta'yı kendi bilincinde bir sızı, ağrı olarak düşünür ve onun varlığını görmezden gelir. Gülbeyaz'ın, Yekta'yı, "arzularının öznesini" görmezden gelmesi, kendini yalnızlığa doğru ittiğini gösterir. "Yekta'nın kutsal saydığı aşk -ki Yekta'nın aşkının cinsel aşktan ibaret olduğu anlaşılıyor- ikisine de yetmemiş ve mutlu olmalarını sağlamamıştır. Yekta Gülbeyaz'ın yalnızlığını gidermektedir; Çünkü Gülbeyaz konuşmak istediğinde "Anlat" derken bile ellerin sıcaklığıyla, yani teniyle ilgilenmekte cinsel ilişki kurmaya yönelmektedir. Buna karşın... Gülbeyaz'ın Yekta'ya cinsel arzu duymadığı anlaşılmaktadır." (Caner 2006: 85). Gülbeyaz'ın, Yekta'yı arzusunun nesnesi olarak görmemesi, cinsel yalnızlığın kendi bedeni ve bilincinde oluşmasına neden olur. Zira Yekta'nın, Gülbeyaz'ın teninde kendini bütünlemesi, eski yalnızlığın "öteki" görüldüğünü ortaya koyar.

Uyar'ın şiirlerinde cinsel yalnızlık, insana hüznü verir. Şair cinsel yalnızlıktan korktuğu için bu durumu şiirlerinde simgesel bir anlatımla ele alır. "Toprak Çömlek Hikâyesi"nde Yekta, cinsel yalnızlığı derin bir ürperti olarak duyumsar. Zira Yekta için cinsel yalnızlık, kadından yoksun oluş; "Akçaburgaz yalnızlığına" (Uyar 2015, Toprak Çömlek Hikâyesi, 157) benzetilir. Yekta'nın cinsel yalnızlığı, mekânsız (yersiz-yurtsuz) oluşla bir tutması, cinsel yaşamın Uyar için ne kadar önemli olduğunu gösterir. İnsanın hayata dair olmasını temsil eden mekân, cinsel bir oluş ya da olmayışla açıklanır. Nitekim şiirde modern insanın cinsel yalnızlığı, şehirde kalabalık içinde kendi cinsel varlığını ötelemesine neden olur. Bu durum yatak odalarının yalnız, arzulayan nesnesinden yoksun kalışını çoğaltır. Şair bu durumu;

"Yatakların yataklı hüznü getirirdiği yalnızlık kokusu, avunmak istemelerinin ateşini, doyuruculuğunu arttırır. Yatağı doldururlar." (Uyar 2015, Toprak Çömlek Hikâyesi, 156)

diyerek dile getirir. Şiirde yatak nesnesinin cinsel bir simge olarak kullanılması, yatağı cinsel arzuların nesnel belleği haline getirir. Ancak yatakta yatan insanların birbirinden uzak, birbirlerine yabancı olması, cinselliğin nesnel mekânı olan yatağı yalnızlığın simgesi haline getirir. Uyar, içtenlik, yakınlık ve tek olmanın nesnel simgesi olan yatağı, hüznü ve yalnızlık korkusuyla ele alması, yaşanan cinsel ilişkilerin sadece çiftleşme eylemi olarak görüldüğünü ortaya koyar. Eşlerin ya da sevgililerin aynı yatağı paylaşmasına rağmen kendilerini yalnızlık korkusu ile avutmaları, modern insanın en büyük yalnızlığıdır. Şiirde Faliha'nın, Adile'nin cinsel yalnızlığını kendi

içinde yaşayamadığı, onu bütün herkesle paylaşarak çoğalttığını ifade etmesi, ahlaki açıdan cinsel yalnızlığın dışı vurulduğunu gösterir;

"Faliha -Aşkın o yalnızlığı ellerinde ağzında nasıl belli

Nasıl o giysileri hüznü

Balkonlara sığdıramıyor her gün görüyorum.

İşte evindeyiz eşyalarına bile sinmiş" (Uyar 2015, Toprak Çömlek Hikâyesi, 158).

Adile'nin aşkın tekliğini kendi içinde saklayamaması, aşkın tek başına yaşanmasını imlediği gibi, aynı zamanda tinsel yalnızlığın derinliğini de gösterir. Adile'nin cinsel yönden yaşadığı yalnızlık, onun bütün benliğini esir aldığı gibi içinde yaşadığı mekâna da siner. Zira insan, yalnızlığını içinde yaşadığı mekâna yansıttıkça, mekân yalnızlığın bir nesnesi haline gelir. Adile'nin aşk yalnızlığı, onun arzusunun nesnesine ulaşamadığını ve bu durumu da evdeki bütün nesnelere aktardığını gösterir. Şiirde Rüksan ise kendi yalnız olma durumundan şikâyet eder. Çünkü cinsel yalnızlığı içinde derinleşerek büyür. Rüksan'ın cinsel arzusuna ulaşmak için yalnızlığı kovalaması bir bütünleşme isteğini içinde taşır;

"Rüksan -Yalnız kalabilmek gitgide güçleşiyor

Eğer aşk bu ise imrenirim doğrusu

Ben örneğin ben

Deli örümcekler gibi yalnızlığa vurgun

Yeni geceler kuruyorum

Pencereleri nasıl kapıyorum görseniz

Suları sürüyorum ekinleri düşünüyorum" (Uyar 2015, Toprak Çömlek Hikâyesi, 158).

Şair, Rüksan'ın kimliğinde kadının kendi cinsel yalnızlığını dile getirdiğini ortaya koyar. Nitekim şiir öznesi Rüksan yalnızlığı, cinsel arzuyu oluşturmada "bir olma" durumu olarak görür. Rüksan'ın yalnızlığı "deli örümcek" yalnızlığına benzetmesi, bilinçaltında bastırdığı birçok hazzın içinde çaresizce kıvrandığını gösterir. Şiirde suları sürmek, psikanalitik açıdan yalnızlıktan haz almak, rahatlamak anlamında kullanılır. Erotik bir imgeye dönüşen su, ekin ve örümcek cinselliğin simgeleşmiş nesnelere dir. Şair bu imgeler üzerinden Rüksan'ın cinsel arzu ve coşkunluğunu dile getirir. Şiirde yalnızlık, cinselliği artıran ve kuran olumlu bir değer olarak görülür;

"...yeniden doğurganlığımızı hazırlayan hatırlatan kırgın belki ama gitgide bizi hem kendimize hem i nsanlara iteleyen bir yalnızlık" (Uyar 2015, Toprak Çömlek Hikâyesi, 159).

Rüksan'ın doğurganlığını artıran ve ona cinsel arzularını hatırlatan yalnızlık, cinselliği içinde barındıran bir rahim gibi, Rüksan'a arzusunun nesnesini hatırlatır. Bu yüzden cinsel yalnızlık insanları kendi benliğine ittiği

gibi aynı zamanda diğer insanlara doğru da iter. "Toprak Çömlek Hikâyesi" şiirinin kişilerinden Rüksan, mitolojik bir göndermeyle yalnızlığa vurgunluğunu söyler... Yalnızlığın türevlerini en çok onun ağzından bir arada görürüz" (Alpay, 1999: 242). Rüksan'ın, yalnızlığı cinsel arzularıyla bütünleştirerek derinleştirilmesi, onun yalnızlığı "dağ başı yalnızlığı, doğurgan yalnızlık ve şehir yalnızlığı" gibi türlere ayırmasına neden olur;

"Dağbaşı yalnızlığı değil su kenarı yalnızlığı değil bir şehir yalnızlığı, boşluğu, ancak istekle takılan gerdanlıklar gibi boyunda göğüste pırıl pırıl," (Uyar 2015, Toprak Çömlek Hikâyesi, 159).

Rüksan'ın "doğurgan yalnızlığı" yalnızlığın cinsel boyutunu ifade eder. Modern şehir insanların içinde bastırdıkları kendi "ben"i ile "öteki ben"i arasında bütünleşmeyi açımlayan "doğurgan yalnızlık", cinselliğin mekânsal ortamını ortaya koyar.

Turgut Uyar'ın şiirlerinde at simgesi de anlamsal açıdan cinselliği içinde barındırır. Uyar, at simgesini metaforik bir dönüşümle dizginlenmeyen "öteki ben" olarak açımlar. Ötede beride kendi cinsel yalnızlığını arayan "öteki ben"i, yani "id"i, cinsel yalnızlığında kendi eksikliğini kavrar. Turgut Uyar'a göre "öteki ben" in simgesel nesnesi olan at, dişiliği, rahmi ifade eder;

"yalnız at hep yalnız dolaşır

güneyi arar durmadan

bir gün güzün de geleceğini bilmeden

güz kıştan daha kıskançtır belirsiz renkleriyle

ürpertir onun yelesini

ama belki de ürkek bir beygirdir o

otların ve suların arkasında

gecesini kendi yapar belki" (Uyar 2015, Yalnız At, 607).

Şiirde yalnızlık, bir farkındalık olarak içteki "ben" in kendi yalnızlığını kavramasını sağlar. Şair bütün insanların içinde dolaşan bir yalnız at olduğunu dile getirerek bunun muhakkak farkına varılması gerektiğini ifade eder. Zira bu durum "farkında olunan bir yalnızlığa" dönüşerek "ben" in "öteki" ni yalnızlığını duymasını sağlar. Duygusal yönden insanın iç "ben" in "öteki" yüzü olan "öteki" ler daima yalnızdır. Onu keşfetmek, tanımak insanın arzularını keşfetmesi anlamına gelir. Şiirde atın dişil ve erilliği ile ele alınışı, cinsiyetler üzeri bir varlık olarak kavranmasını gerekli kılar. At, dişi, beygir ise erkektir. Dişil at kadınları, erkek beygir ise erkekliği temsil eder. Nitekim insanın "öteki ben" i cinsiyetine göre kendi iç benliğini tanımlar. Şiirde ot ve ateş, cinselliğin simgesidir. Ot, erilliği, su ise dişiliği ile bütün insanlarda cinsel yalnızlığın aktif bir değer olarak var olduğu ve insanların benliğinde sürekli onları kurduğunu ifade eder.

Şairin şiirlerinde tek başınalık da cinsel yalnızlığı ifade eder. Modern insanın içinde yaşadığı mekânda kendini diğer insanlardan ayrı düşünmesi veya onlarla iletişim kuramaması duygusal yalnızlığı artırır. Bu durum insanın cinsel yönden tek olmasıyla ilgili nevrotik bir sancıya dönüşür;

"Ya da tek başına acıkacaksın sen tek başına gözlerin

Hiç umurumda değil ya şundan şundan şundan korkuyorum

...

Hiç umurumda değil yoksa yalnızlıklar, bozuk paralar, uzun boylu ay ışıkları, gelip gelip giden sarhoşluklar, sabahleyin yalnız yatakta az az üşümek," (Uyar 2015, Kaçak Yaşama Yergisi, 125).

Şairin tek başınalığı, mekâna tutunamayan bireylerin kaçınılmaz sonu olarak görmesi, yozlaşmış ve kendi değerlerine "öteki" olmuş bireylerin çaresizliğini arttırır. Bu durum "yalnız yatakta az üşümek" mısraı ile şehirli bir yalnızlıktan cinsel yalnızlığa, tek başına oluşa evrilir. Zira insanın yatakta üşmesi cinsel açıdan onun teklifiğini, kimsesizliğini imler.

Sonuç olarak Turgut Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık, cinsel yönden "animanın" "animusunu", "animusun" da "animasını" bulamamasıyla eski köklü yalnızlığa dönüşür. Turgut Uyar şiirlerinde kendi arzusunun nesnesini arayan "ben"i, cinsel yalnızlık düzleminde irdelerken yaşamı içi dolmayan bir yalnızlığa dönüştürür. "Öteki ben" in "arzusunun nesnesini" bulmasını ise yalnızlığın içinde büyütür. Bu yönüyle "öteki ben" için yalnızlık, cinsel bütünleşmede olması gereken bir farkındalıklar bütünüdür.

3. "Ben" ve "Öteki"nin Mekândan-İnsana, İnsandan-Mekâna Yalnızlık Hali

İnsanın yalnızlığı duyumsadığı mekânlar, onun kendini tek başına, yalnız hissettiği yerlerdir. İnsanın etrafında bulunan coğrafya ile veya kendi eliyle kurduğu mekânlarla bütünleşmesi, onun kendini gerçekleştirmesine imkân sunarken, içinde bulunduğu coğrafya ve mekânın "öteki" olma durumu ise onu yalnızlığa iter. Mekân ile insan arasında bu çift kutuplu ilişki, kimi zaman mekânı insan kuran bir yapıya dönüştürürken kimi zaman da insanı yalnız, tek başına bırakan, onu yalnızlığa iten mekâna dönüşür. Mekânın anlamsal açıdan insana yalnızlık ve kimsesizliği duyumsatması, mekânın olanaksızlığından kaynaklandığı gibi insanın kendi psikolojik yalnızlığından da kaynaklanır. İnsanın mekânda yalnızlaşması ve yanındaki insanlardan uzaklaşması, modern yaşamın insana dayattığı bir durumdur. Modern yaşamda kendi bireyselliğini kavrayan insan, kendi yalnızlığının nedeni olur. Bu açıdan "İnsan başka hiç kimseyle özdeş olmadığı, eşsiz bir varlık olduğu ve ayrı bir varlık olarak kendi bilincine vardığı ölçüde yalnızdır." (Fromm 2012: 52). Kendi varlığının öz bilincine vararak kendini yalnız bulan insan, içinde yaşadığı mekânda da kendini yalnız hisseder. Bu bakımdan yalnızlık "kendini bilmek, "öteki" açısından ise kendisinden kaçıp kaygıdan arınmaktır. Ancak çağımızın insanı yalnızlık çıkmazını içinde hep hazır bulduğu için içinde yaşadığı mekânları yalnızlığını büyüten yer olarak görür. Turgut Uyar'ın şiirlerinde mekândan-insana, insandan-mekâna doğru derinleşen yalnızlık, şiirde "ben" ve "öteki"nin mekânı silik, yalıtık

hale getirmesine neden olur. Uyar, modern insanın yalnızlığını mekânlardan kaçıp kurtulmak ve kaygılardan arınmak olarak ele alır. Modern insanın kendi eliyle kurduğu şehir, kent yaşamı onun yalnızlığını derinleştirdiği gibi içinde yaşanan mekânlardan kaçmasına da neden olur;

"Falanca durağa şimdi geliriz göğe bakalım

İnecek var deriz otobüs durur ineriz

Bu karanlık böyle iyi afferin Tanrıya

Herkes uyusun iyi oluyor hoşlanıyorum

Hırsızlar polisler açlar toklar uyusun

Herkes uyusun bir seni uyutmam bir de ben uyumam

Herkes yokken biz oluruz biz uyumayalım

Nasıl olsa sarhoşuz nasıl olsa öpüşürüz sokaklarda

Beni bırak göğe bakalım" (Uyar 2015, Göğe Bakma Durağı, 135).

Şairin "ben"i içinde yaşadığı mekânın kuşatmasından bunalmaktadır. Şehrin kalabalığı içinde kendini yalnız bulan "ben" şehirde diğer insanlarla "biz"leşemediği için içinde bulunduğu mekândan kaçmak ister. Kalabalık insan yığınlarının yalnızlık mekânı olan şehir, Uyar'ın başka "ben'lerle iç içe geçmesini" (Alpay 1999: 242) engeller. Bu sınırlandırma "ben"in kendini mekânda yalnız hissetmesine neden olur. Turgut Uyar'ın şehri yalnızlık mekânına dönüştürmesi, modern bireyin yalnızlık ikliminde kendi özgürlüğüne kaçışını ve kaygısını da kavramasını sağlar. Nitekim şiir öznesi bireysel yalnızlığı kendi iç sesiyle bütünleştirerek farklı mekânlarda (ütöpik mekânda) ortadan kaldırmayı amaçlar. Bu yönüyle şehir yalnızlıkla örülmüş kuşatıcı bir yerdir.

Turgut Uyar'ın şiirlerinde insan, mekânda kendi yalnızlığını hatırladığı için mekânı, "Acının Coğrafyası"na dönüştürür. Kentte kapanıp kalmak, mutsuzluğu ve yalnızlığı acının kaynağı haline getirir;

"kente kapandık kaldık tutanaklarla belli

sirk izlenimlerinden seçmen kütüklerinden"

...

"çılgılığım uzun uzun kalır içimde

yani güller giyinmiş bir adam nerde ben nerde" (Uyar 2015, Acının Coğrafyası, 427).

Uyar'a göre kentte kapalı kalmak, yalnızlığa tutsak olmaktır. İnsanın kendi eliyle kurduğu mekânda, kendini yalnızlığa tutsak hissetmesi ve şehirde kendi sesini duyamaması, şairin kent güdümlü yalnızlığının nevrotik boyutunu ortaya koyar. Şiirde "çılgılığım uzun uzun kalır içimde" diyen şair, kendi içsel yalnızlığından yakını. İnsanların başkalarının sesine kulak vermemesi, onun kendini insan yığınları içinde yalnız hissetmesine neden

olur. Turgut Uyar'a göre kent yaşamının insanı kalabalık içinde derin bir yalnızlığa itmesi, insanların kendi içlerinde tutsak olmasına neden olur. Turgut Uyar'ın şiirlerinde "ben" in kişisel görüntüsü olan Akçaburgazlı Yekta'nın şehirli yalnızlığı, onun kentte içine kapalı, yalıtılmış, uyumsuz bir birey olarak karşımıza çıkmasına neden olur. Akçaburgazlı Yekta'nın atalarının kurduğu şehirde kendini yalnız ve yalıtılmış hissetmesi, insanın mekânda kendini "öteki" görmesine neden olur.

Yekta'nın yalıtık yaşamında kendi yalnızlığının farkına varması, onun kendi bireyselliğini önelediğini gösterir ve mekândan insana doğru yapılan kuşatma ona tek başınalığını her daim hatırlatır. *"Yekta kentte kendisini yok olmuş hissetmekte ve kendi varlığını hatırlatmak istemektedir. Kentte yapayalnızdır, çünkü o başka çevrenin insanıdır."* (Şenderin 2003: 221). Yekta'nın kendisini yabancı ve yalnız hissettiği kent, onun bütün ilişkilerini sınırlayan yapıya dönüşür;

"Sonra ben kalktım bu büyük kente geldim

Çünkü kişi büyük kentlere de gelmeli

Kendi güzel yalnızlığı için gelmeli

Kalktım bu büyük kente geldim

Akçaburgaz yalnızlığımı da getirdim

Dövündü kısırlaştı garipledi" (Uyar 2015, Sular Karardığında Yekta'nın Mezmurudur, 168).

Kendi içtenlik mekânı olan Akçaburgaz'dan ayrılarak büyük kente gelen Yekta, kendisiyle birlikte o eski yalnızlığını da getirir. Ancak Yekta'nın eski yalnızlığı, kentteki yalnızlık karşısında çaresiz kalır. Şehirdeki yalnızlık, çevresel ve duygusal yalnızlığının trajikliğini mekânın kuşatmasında insana sunar. Bu yüzden Yekta'nın şehirli yalnızlığı, onun Akçaburgazlı yalnızlığını kuşatır, kısırlaştırır. Artık kısırlaşan ve mutsuzluk veren yalnızlık hali, sadece Yekta'yı değil kendi "ben" ini kavrayan insanlara "şehirli yalnızlığı" dikte eder;

"Yalnızlığım sığmadı kente

Çünkü dağlara alıştı bana alıştı

Birden evlere sokaklara çarptı

Büzüldü çirkinleşti kıvrıldı

Çünkü kentlerin yalnızlığı korkaktır" (Uyar 2015, Sular Karardığında Yekta'nın Mezmurudur, 168).

Yekta'nın Akçaburgaz'dan getirdiği "dağbaşı yalnızlığı" kentli yalnızlığa dönüştükçe "ben" etrafında evlere, sokaklara ve binalara çarparak içe büzülür. Şehir yaşamının bireyin içe büzülme ve çekilmesine neden olması, mekândan insana doğru yönelen yalnızlığın "ben" i kuşatıp mutsuz etmesindedir. Şiirde kentin korkak yalnızlığının Yekta'ya saldırıp benliğinin bütün yönlerini işgal etmesi, "öteki ben" in ötekileşen değerlerinin bir

sonucudur. Bu açıdan Uyar'ın şiir öznesi Yekta, şehri mekânsal açıdan insanın içine düştüğü bir yalnızlık kuyusu olarak görür.

Uyar'ın şiirlerinde Anadolu'nun bazı mekânlarında "öteki"lik söz konusudur. Anadolu'nun değersel açıdan Uyar'ın benliğinde ötekileşip yalnızlık ve çaresizlik mekânına dönüşmesi, mekânda "ben"in kendini yalnız hissetmesine neden olur. Anadolu'nun fiziki genişliğine rağmen şiir öznesinin bilincinde uyandırdığı yalnızlık duygusu;

"Garip Anadolunun dağları,

Dağların efendileri, ağaları.

Güzelsiniz, ulusunuz, hoşsunuz,

Dört mevsim içinde dört mevsim kışsınız.

Garip Anadolunun dağları,

Dağların beyleri, ağaları..." (Uyar 2015, Garip Anadolunun Dağları, 28)

dizeleriyle ortaya konur. Şiirde "garip" sözcüğü kimsesizliği, yalnızlığı ve çaresizliği çağrıştırdığı için mekân ona tutunmaya çalışan ben için "öteki" değere dönüşür.

Uyar'ın şiirlerinde coğrafyanın insanda gurbet duygusu yaratması, şairin şahsi yaşamıyla ilintilidir. Uyar'ın görevli olarak Anadolu'ya ilk defa gidişi, Anadolu'nun onun bilincinde kendini yalnız ve gurbette hissetmesine neden olur. *"Tabi korkunç bir gidişti. Çocuktuktan yeni çıkmış, evlilik sorumluluğunu yüklenmişim. Para yok. Dış dünya ile temasım olmamış. Biraz şaşkın biraz korkak! Yolculuk yedi-sekiz gün sürdü. Kalabalık trenlerde. Sonra atlar filan. Anadolu yolculuğu iste... Yedi sekiz yıllık öğrencilikten sonra, eline üç beş kuruş verilip hayat ile karşı karşıya bırakılmış biriyim."* (Dost, 2016: 457-458). Okulu bitirdikten sonra Posof Askerlik Şubesi'nde muamele memuru olarak görevlendirilen Turgut Uyar, bu görevle kendini ilk defa dış dünyanın içinde bulur. Anadolu'yu dış dünya olarak nitelendiren ve onun içinde gurbet duygusunu çoğaltan bu coğrafya, şairin mekânsal düzlemde yalnızlık duygusunu artırır. Zira insan, kendi coğrafyasının dışına çıkınca kendini hep tek başına ve gurbette hisseder;

"Sen bir ağlayış gibisin neden

Bir çocukluğu sürüklüyorsun kanında

Bir güvercin gibi parlar şaşkınlığın

Ölüme yakınlığında bir köylünün, uymasında

Gök durur ve boncuklar durur pazarlarda

İğdir'da Orta Anadolu tarlalarında

Akşam oldu muydu gaz lâmbası yakılır

Nerde olursa olsun artık. Coğrafyada

Sürekli bir gurbet vardır." (Uyar 2015, Büyük Gurbetçi, 306).

Uyar'ın bütün Anadolu coğrafyasını gurbet olarak nitelemesi, mekânda tutunamaması ona yabancı oluşunu doğurur. Uyar'ın mekân karşısında yabancı/garip oluşu, onun mekânsal açıdan yalnızlık duygusu çekmesine neden olur. Turgut Uyar'ın şiirlerinde mekânsal açıdan Anadolu, onun dışarıya açıldığı kendi "ben"i ile ilk defa yüz yüze geldiği mekândır. Bu yüzden Anadolu coğrafyası onun şiirlerinde kimi zaman yalnızlık, gurbette oluş, çaresizlik ve yoksunluğun mekânı olur.

Turgut Uyar'ın şiirlerinde mekândan-insana, insandan-mekâna yalnızlık, insanın; kent yadırgaması, şehirli yalnızlık ve dağbaşı yalnızlığı, kendini bilme ve "öteki"ni tanıma süreçleri doğrultusunda ele alınır. Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık duygusu mekânın öznesi olan bireyi yalıtık, mutsuz, çaresiz ve özgürlükten yoksun bırakır.

SONUÇ

Turgut Uyar'ın, şiirlerinde varoluşsal olarak duyumsadığı yalnızlık, kimi zaman korku, hüznün ve yalıtılmışlık duygusu verirken kimi zaman "ben" ve "öteki ben" in kendini kurmasında bir kendi olma sürecidir. Şairin şiirlerinde modern bireyin aklıyla kendi varlığını sorgulamasını, bireyin kendi değerleri ve gerçekliğini sorgulamasıdır. Uyar'ın şiirlerinde "ben ve öteki ben" in kendini kurma sürecinde yaşadığı ontik yalnızlık, insana tek başınalığı ve çaresizliği hatırlattığı için ona korku veren bir durumdur.

Turgut Uyar'ın yalnızlığı bir seçim olarak yaşamına yerleştirmesi, etrafındaki insanlarla arasına hep bir sınır koymasına neden olur. Bu yüzden çevresiyle iletişime geçmede ya da ilişki kurmada bu sınırlılık onu yalnızlığa iter. Uyar'ın duygusal yalnızlığı şiir evreninde de modern bireylerin yaşama duyarlılığına ya da seçimine dönüşür. Nitekim Yekta'nın Akçaburgaz yalnızlığı, Gülbeyaz'ın cinsel kimsesizliği, Faliha, Rüksan ve Adile'nin kendini duygusal olarak yaratma çabası, Uyar'ın şiirlerinde duygusal yalnızlığın çok boyutlu olarak ele alındığını gösterir. Bu bakımdan Uyar'ın şiirlerinde kadın yalnızlığı, nesne ve objelere karşı duyulan yalnızlık, şehirde yaşanan yaşama dair yabancılaşma görülür.

Turgut Uyar şiirlerinde kendi arzusunun nesnesini arayan "ben"i, cinsel yalnızlık düzleminde irdelerken yaşamı içi dolmayan bir yalnızlığa dönüştürür. "Öteki ben" in "arzusunun nesnesini" bulmasını ise yalnızlığın içinde büyütür. Bu yönüyle "öteki ben" için yalnızlık, cinsel bütünleşmede olması gereken bir farkındalıklar bütünüdür.

Sonuç olarak Turgut Uyar'ın şiirlerinde yalnızlık bireyin kendi varlık alanlarını tahrip etmesine neden olarak onun kendini kavramasını ve kendi özgürlüğünü kanıksamasını sağlar. Uyar yalnızlığı varoluşsal bir sorun olarak ele aldığı gibi duygusal bir olgu olarak da ele alır. Uyar'a göre modern insanın en büyük çıkmazı onun ontolojik yalnızlığıdır.

KAYNAKÇA

- Alpay, Necmiye (1999). "Üç Düzlem". *Şiirde Dün Yok Mu?*. (Haz. Tomris Uyar). İstanbul: Can Yay. s.240-254.
- Altan, Erhan (2005). *Tomris Uyar'la Turgut Uyar Üzerine Söyleşi: ben koşarım aşağılara, koşarım*. İstanbul: Dünya Aktüel Yay.
- Caner, Fırat (2006). *Turgut Uyar'ın Huzursuzluğu*. Bilkent Üniversitesi Ekonomi ve Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara.
- Çakırlar, Cüneyt- Delice Serkan (2012). *Cinselliğin Muamması*. İstanbul: Metis Yay.
- Dost (2016). "Uyar'la Bir Konuşma". *Korkulu Uсталık*, (Haz. Alâattin Karaca). İstanbul: Yapı Kerdi Yay. s. 457-458.
- Foucault, Michel (2007). *Cinselliğin Tarihi*. (Çev. Hülya Uğur Tanrıöver). İstanbul: Ayrıntı Yay.
- Foulguie, Paul (1998). *Varoluşçunun Varoluşu*. (Çev. Yakup Şahan). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yay.
- Fromm, Erich (1991). *Kendini Savunan İnsan*. Ahlak Felsefesine. Psikolojisine İlişkin Bir Araştırma. (Çev. Necla Arat). İstanbul: Say Yay.
- Fromm, Erich (2012). *Özgürlük Olgusu*. (Çev. Sedat Erdemli). Balıkesir: Altınpost Yay.
- Gasset, Jose Ortega (1995). *İnsan ve Herkes*. (Çev. Neyriye Gül Işık). İstanbul: Metis Yay.
- Kanter, Beyhan (2011). "Turgut Uyar'ın Şiirlerinde Modern İnsanın Yalnızlığı ve Sonsuzluk Özlemi". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. C. 21. S.2. s. 26-38.
- Otçu, Önder (1999). "Yalnızlığın Kusursuz Çekirdeği". *Şiirde Dün Yok Mu?*. (Haz. Tomris Uyar). İstanbul: Can Yay. s. 204-239.
- Sartre, Jean Paul (1985). *Varoluşçuluk*. (Çev. Asım Bezirci) İstanbul: Say Yay.
- Şenderin, Zübeyde (2003). *Turgut Uyar'ın Hayatı, Sanatı, Şiirleri Üzerine Bir Araştırma*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. (Yayımlanmamış Doktora Tezi.) Ankara.
- Uyar, Turgut (1985). "Yaşamında İlkler". *Sonsuz ve Öbürü*. (Haz. Tomris Uyar-Seyit Nezir). İstanbul: Broy Yay. s. 122-128.
- Uyar, Turgut ((2015). *Büyük Saat*. İstanbul: Yapı Kredi Yay.
- Yalom, Irvin (2001). *Varoluşçu Psikoterapi*. (Çev. Zeliha İyidoğan Babayigit). İstanbul: Kabalcı Yay.

